

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΒΙΩΣΙΜΗ,
ΦΙΛΙΚΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ &
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΥΝΕΚΤΙΚΗ

Χαράλαμπος Κασίμης,
Καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

ΓΙΑ ΜΙΑ ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΒΙΩΣΙΜΗ,
ΦΙΛΙΚΗ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ &
ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΣΥΝΕΚΤΙΚΗ

Χαράλαμπος Κασίμης,
Καθηγητής Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Ιούλιος 2021

Εισαγωγή

Το παγκόσμιο σύστημα διατροφής βρίσκεται σε μια κατάσταση μετεξέλιξης. Στο παρελθόν, η Πράσινη Επανάσταση έλυσε προβλήματα παραγωγικότητας και διατροφικής αυτάρκειας σε μεγάλο βαθμό, αλλά προκάλεσε και σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα -με διαφορετική ένταση βέβαια στις διάφορες περιφέρειες παγκοσμίως με συνέπειες για την ποιότητα των εδαφών, τον αέρα, το νερό και τη βιοποικιλότητα.

Στην Ευρώπη η δημιουργία της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής το 1962 συνέβαλε στην αντιμετώπιση προβλημάτων όπως η διασφάλιση της διατροφικής ασφάλειας, η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, η εξασφάλιση ικανοποιητικού γεωργικού εισοδήματος και η μείωση της φτώχειας. Όμως, τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα της γεωργίας και του πληθυσμού επιλύονταν σε βάρος του περιβάλλοντος, της φύσης και της βιοασφάλειας, ενώ τώρα καλούμαστε να αντιμετωπίσουμε τις διατροφικές, οικονομικές και περιβαλλοντικές προκλήσεις σε συνθήκες αυξανόμενων κοινωνικών πιέσεων. Οι προτεραιότητες δεν είναι οι ίδιες σε κάθε γωνιά του πλανήτη, αλλά όλοι συνομολογούν ότι βρισκόμαστε σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι μεγάλων μετασχηματισμών σε ό,τι αφορά τόσο την παραγωγή όσο και τη διανομή και κατανάλωση των αγροτικών προϊόντων και τροφίμων.

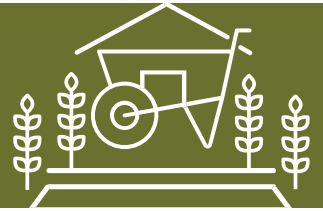
Η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιμετωπίζει τις εν λόγω προκλήσεις τόσο με την πρόταση της νέας ΚΑΠ για την προγραμματική περίοδο 2021-2027, όσο και με τις προτάσεις της «στρατηγικής από το χωράφι στο πιάτο» και της «βιοποικιλότητας», στο πλαίσιο της Πράσινης Συμφωνίας για κλιματική ουδετερότητα μέχρι το 2050¹. Στοχεύει -όπως σημειώνει- σε ένα δίκαιο, υγιεινό και περιβαλλοντικά φιλικό σύστημα κατά μήκος όλης της αλυσίδας αξίας, που αναμένεται να οδηγήσει στην υιοθέτηση και εφαρμογή βιώσιμων παραγωγικών προσεγγίσεων όπως η ευφυής γεωργία, η βιολογική γεωργία-κτηνοτροφία, η αγροοικολογία, η αγροδασοπονία και οι αυστηρότεροι όροι

¹ https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_2236

<https://www.euractiv.com/topics/common-agricultural-policy/>

https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

<https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20210617IPR06468/eu-farm-policy-reform-parliament-and-council-strike-a-deal>

για την ασφάλεια τροφίμων, την υγεία και την καλή μεταχείριση των ζώων. Αυτά θα συνδυαστούν με τη μείωση της χρήσης λιπασμάτων, χημικών φυτοφαρμάκων, εντομοκτόνων και αντιβιοτικών, με δράσεις για τις μεταφορές, την αποθήκευση και τη συσκευασία, τη σπατάλη των τροφίμων και τον έλεγχο για τη νοθεία, καθώς και με δράσεις ενημέρωσης των καταναλωτών σχετικά με τις καταναλωτικές τους επιλογές και τις συνέπειες αυτών για το περιβάλλον, την προστασία της φύσης και τη διατροφική υγεία. Ιδιαίτερη σημασία αποδίδεται στο ρόλο της έρευνας, της γνώσης, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης της γεωργίας για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας στην παραγωγή και στην αντιμετώπιση των σύγχρονων περιβαλλοντικών και οικονομικών προκλήσεων.

Απέναντι σε αυτή την πρόταση πολιτικής, ο αγροτικός κόσμος καλείται από τη μία πλευρά «να κάνει περισσότερα με λιγότερα» και από την άλλη να αντιμετωπίσει τον διεθνή ανταγωνισμό παραγωγικών δυνάμεων που λειτουργούν με χαλαρότερους κανόνες προστασίας του περιβάλλοντος, ασφάλειας τροφίμων και ευζωίας. Πρόκειται για μια δύσκολη εξίσωση την οποία θα κληθούμε κι εμείς, στην Ελλάδα, να διαχειριστούμε σύντομα.

Με βάση αυτό, θα μπορούσαμε να πούμε ότι τόσο με αφορμή τη νέα πρόταση της ΚΑΠ και της Πράσινης Συμφωνίας όσο και με αφορμή την υγειονομική κρίση, έχουμε μια μοναδική ευκαιρία, στη σύνταξη του εθνικού στρατηγικού σχεδίου για τη νέα ΚΑΠ, να συζητήσουμε σοβαρά για τον στρατηγικό προσανατολισμό της ελληνικής γεωργίας τις επόμενες δεκαετίες.

Με δεδομένα τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της ελληνικής γεωργίας και την υψηλή γεωγραφική παραλλακτικότητα των καλλιεργειών, ο **στρατηγικός μας προσανατολισμός** θα πρέπει να στοχεύει αφενός στη βελτίωση, από άποψης αποδοτικότητας, του μοντέλου βασικών ομοειδών προϊόντων μαζικής παραγωγής (commodity system of production) που χαρακτηρίζεται από χαμηλές ενιαίες τιμές αλλά και ισχυρό διεθνή ανταγωνισμό, αφετέρου στη σταδιακή μετατόπιση προς το μοντέλο της διαφοροποιημένης παραγωγής προϊόντων ποιότητας και ταυτότητας, γεωγραφικών ενδείξεων και οργανικής γεωργίας, ασφάλειας και πιστοποίησης. Προϊόντα στα οποία μπορεί να εντοπιστεί και το συγκριτικό πλεονέκτημα της ελληνικής γεωργίας.

Η εμπειρία της υγειονομικής κρίσης του Covid-19 υπαγορεύει ότι, και στις δυο περιπτώσεις, η ικανοποιητική επισιτιστική ασφάλεια και η λειτουργικότητα της αλυσίδας εφοδιασμού της χώρας θα πρέπει να έχουν υψηλή προτεραιότητα.

Αυτό που διαφοροποιεί τα συγκεκριμένα μοντέλα είναι η σχέση τους με τους φυσικούς πόρους και το περιβάλλον. Η διαφοροποιημένη, ποιοτική και υψηλής προστιθέμενης αξίας παραγωγή είναι φιλικότερη προς το περιβάλλον και προστατεύει τους φυσικούς πόρους, σε σύγκριση με τη μαζική και ομογενοποιημένη παραγωγή του εντατικού/βιομηχανικού μοντέλου, και μπορεί να αξιοποιηθεί αποτελεσματικότερα στη σύνδεση του πρωτογενούς τομέα με τη μεταποίηση, τον τουρισμό, την γαστρονομία και τους υπόλοιπους τομείς που σχετίζονται με την αλυσίδα αξίας του συστήματος της αγροδιατροφής.

Για τον στρατηγικό προσανατολισμό προς το μοντέλο της ποιότητας και ταυτότητας, οργανικής γεωργίας και γεωγραφικών ενδείξεων, ασφάλειας και πιστοποίησης έχουμε πολλές φορές αναδείξει και περιγράψει, σε άλλα κείμενα, μια σειρά **στρατηγικές προτεραιότητες**, όπως είναι:

- Η γενναία δημογραφική ανανέωση στη βάση ενός ειδικού σχεδίου παρεμβάσεων για: πολιτικές γης, διαδοχής, αξιοποίησης της σχολάζουσας δημόσιας αγροτικής γης, πολιτικής επενδυτικών και φορολογικών κινήτρων, ανάπτυξης χρηματοδοτικών εργαλείων κοκ.
- Ένα εθνικό λειτουργικό σύστημα διαχείρισης γνώσης, κατάρτισης, έρευνας, καινοτομίας, ψηφιοποίησης της γεωργίας, νέων τεχνολογιών και γεωργικών συμβουλών που αφενός θα συμβάλει στην μείωση του κόστους παραγωγής και στην αύξηση της παραγωγικότητας αφετέρου θα μειώνει τις επιπτώσεις στο περιβάλλον.
- Η εκπόνηση, προσαρμογή και εφαρμογή εθνικών, ευρωπαϊκών και διεθνών συστημάτων ποιότητας για τη διασφάλιση και προαγωγή της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων και τροφίμων με προστασία της προέλευσης και της ταυτότητάς της, με την παροχή ειδικών κινήτρων και τεχνογνωσίας σε συνεργασία με την ερευνητική, ακαδημαϊκή κοινότητα και ιδρύματα προς αυτή την κατεύθυνση.

- Ένα εθνικό σχέδιο ενίσχυσης της «επανατοπικοποίησης» της παραγωγής με σύντομες αλυσίδες αξίας (short value chains) και μικρό περιβαλλοντικό αποτύπωμα.
- Ένα νέο θεσμικό πλαίσιο για την ανασύνταξη των συνεταιρισμών, την ανάπτυξη των ομάδων παραγωγών και της κοινωνικής οικονομίας με συνακόλουθη πρόσβαση σε χρηματοδότηση και ενίσχυση των δικτύων καθετοποίησης και δημιουργίας αλυσίδων αξίας καθώς και παροχή φορολογικών και επενδυτικών κινήτρων.

Οι προτάσεις που ακολουθούν επιχειρούν να συνδεθούν με ορισμένες από τις στρατηγικές προτεραιότητες που έχουν ήδη διατυπωθεί, συμπληρώνονται με κάποιες επιπλέον και επικαιροποιούνται, λαμβάνοντας υπόψη και τις προτάσεις που έχουν διατυπωθεί και από άλλους φορείς, μεταξύ των οποίων ΜΚΟ και Think Tanks², για χρηματοδότηση από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας³ (ΤΑΑ). Τέλος, στο κείμενο σχολιάζονται οι προτάσεις που αφορούν άμεσα ή έμμεσα τον αγροτικό τομέα και συμπεριλαμβάνονται στο Σχέδιο της κυβέρνησης, στη μορφή που αυτό δημοσιοποιήθηκε τον Μάρτιο 2021⁴. Το τελικό Σχέδιο της κυβερνητικής πρότασης για το ΤΑΑ εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιούνιο του 2021 και δεν αποκλίνει από τους βασικούς άξονες του δημοσιοποιημένου κειμένου του Μαρτίου.

Αποτελούν, με άλλα λόγια, ένα πλαίσιο παρεμβάσεων που αφενός συμπληρώνουν και υπηρετούν ένα κεντρικό στρατηγικό προσανατολισμό και αφετέρου συγκροτούν ένα πλέγμα ευρύτερων προτεραιοτήτων για την μετάβαση του αγροδιατροφικού μας συστήματος σε μια νέα εποχή. Μεταξύ άλλων, οι προτάσεις λαμβάνουν υπόψη τη συμβατότητα με τις ευρωπαϊκές πολιτικές της ΚΑΠ, της Πράσινης Συμφωνίας και του ΤΑΑ, σημειώνουν τις αναγκαίες θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις και εντοπίζουν τις δυνατές πηγές χρηματοδότησής τους.

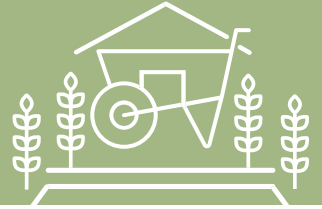
² Γιάννης Μανιάτης, Πράσινη Ανάπτυξη: Η Απάντηση Στην Περιβαλλοντική Κρίση, Διανέοσις, Νοέμβριος 2020

Greenpeace, Η δίκαιη μετάβαση στην επόμενη μέρα: Προτάσεις της Greenpeace για μία πράσινη και δίκαιη ανάκαμψη, Νοέμβριος 2020

WWF, Blueprint for a green recovery in Greece, 2020

³ https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_en

⁴ Ελληνική Δημοκρατία, “Next Generation EU” Ελλάδα 2.0, Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, Μάρτιος 2021

Ι) 9 προτάσεις για έναν βιώσιμο αγροδιατροφικό τομέα

1. Ειδικό πρόγραμμα δημογραφικής ανανέωσης του αγροτικού πληθυσμού

Στόχος, η σημαντική βελτίωση της ηλικιακής σύνθεσης του αγροτικού πληθυσμού με ένα ειδικό σχέδιο παρεμβάσεων που θα στηρίζουν τη διαδοχή στη γεωργία με κατάλληλες θεσμικές αλλαγές και αξιοποίηση της δημόσιας αγροτικής γης, με πολιτική επενδυτικών κινήτρων, ανάπτυξη κατάλληλων χρηματοδοτικών εργαλείων και φορολογικών κινήτρων.

Η γήρανση του αγροτικού πληθυσμού επιδεινώνεται παρά τις προσπάθειες ενίσχυσης της εγκατάστασης νέων αγροτών με την οικονομική ενίσχυση των πολιτικών και των προγραμμάτων της ΕΕ. Στην χώρα μας η μέση ηλικία αρχηγού αγροτικής εκμετάλλευσης είναι κοντά στα 57 έτη ενώ το ποσοστό των νέων κάτω των 35 ετών δεν ξεπερνά το 7% του συνόλου των αγροτών και το 15% αυτό των κάτω των 45 ετών.

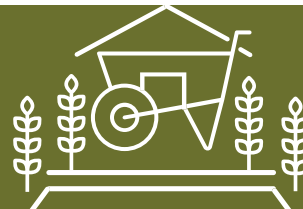
Η βελτίωση της ηλικιακής σύνθεσης και η στήριξη των ενεργών αγροτών θα ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα του αγροτικού τομέα, συγχρόνως όμως θα αποτελέσει παράγοντα αλληλεπίδρασης με την ανάπτυξη της υπαίθρου.

Γι' αυτό το σκοπό κρίνεται απαραίτητο ένα ειδικό σχέδιο παρεμβάσεων για τη δημογραφική ανανέωση του αγροτικού πληθυσμού.

Συγκεκριμένα αναγκαίες κρίνονται:

- πολιτικές διαδοχής στη γεωργία
- πολιτικές για την αξιοποίηση της σχολάζουσας δημόσιας αγροτικής γης
- πολιτικές ενίσχυσης της εγκατάστασης με επενδυτικά κίνητρα
- ανάπτυξη χρηματοδοτικών εργαλείων και φορολογικών κινήτρων υπέρ των νέων
- ένα νέο πρόγραμμα πρόωρης συνταξιοδότησης για την έξοδο και αντικινήτρων για την παραμονή των άνω των 55 ετών στη γεωργία.

Η επίτευξη του στόχου για τη βελτίωση της ηλικιακής σύνθεσης μπορεί να στηριχθεί και με παρεμβάσεις όχι μόνο στην αλυσίδα αξίας της παραγωγής αλλά και στη βελτίωση των συνθηκών ζωής στην ύπαιθρο που αφορούν στις:

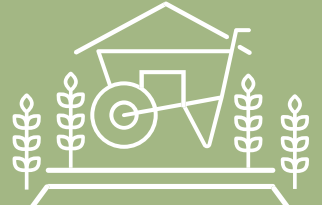
- πολιτικές ανάσχεσης των τάσεων εξόδου με την ανάπτυξη κοινωνικών και τεχνολογικών υποδομών (κοινωνικές υπηρεσίες, ευρυζωνικά δίκτυα, πρόσβαση σε τεχνολογικές καινοτομίες κοκ) αλλά και με την ανάπτυξη του οικότουρισμού και των μη γεωργικών δραστηριοτήτων, την ανάπτυξη περιφερειακών βιομηχανικών θερμοκοιτίδων αλλά και κινητών σχολείων, ιατρείων, κινητών μονάδων υγείας και φαρμακείων στην ύπαιθρο.
- σε ολοκληρωμένες πολιτικές αναβάθμισης των υποδομών και των υπηρεσιών της υπαίθρου, ώστε πέραν της εξυπηρέτησης του στόχου για βελτίωση της ποιότητας ζωής στην ύπαιθρο, να καταστεί ελκυστική ως τόπος εργασίας και διαμονής των νέων.

Οι αγροτικές πολιτικές δεν αρκούν από μόνες τους να μειώσουν την απόσταση που χωρίζει αστικό και αγροτικό χώρο. Χρειάζονται και άλλες πολιτικές που χτίζουν συνέργειες και συμπληρωματικότητες στο χώρο.

Είναι παραδειγματικές οι ενέργειες της νέας κυβέρνησης της Ισπανίας που ίδρυσε υπουργείο με τίτλο «Υπουργείο Οικολογικής μετάβασης και Δημογραφικών προκλήσεων» για να αντιμετωπίσει το δημογραφικό, οικονομικό και κοινωνικό χάσμα μεταξύ αγροτικού και αστικού χώρου. Γι' αυτή την πολιτική μάλιστα επενδύει κοντά στα 10 δισ. από τους πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης & Ανθεκτικότητας.

Αναγκαίες θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις

- Νομοθετικές παρεμβάσεις στο κληρονομικό δίκαιο, ίδρυση τράπεζας αγροτικής γης ή/και ενεργοποίηση του συσταθέντος επί διακυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ Οργανισμού Διαχείρισης Ακινήτων Γαιών και Εξοπλισμών αγροτικού χαρακτήρα, ως φορέα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα υπό τον έλεγχο του Δημοσίου.
- Σχέδιο χρήσης παραγωγικών αγροτικών γαιών για παραγωγικούς, πειραματικούς, ερευνητικούς σκοπούς με προτεραιότητες στις συνεργατικές και κοινωνικές μορφές αξιοποίησής τους, ιδίως από νέους.

Χρηματοδότηση

Η χρηματοδότηση αυτών των παρεμβάσεων μπορεί να εξασφαλιστεί από μέτρα της ΚΑΠ (τόσο του Πυλώνα Ι - τουλάχιστον το 2% των πόρων των άμεσων ενισχύσεων ενισχύει τους νέους - όσο και του Πυλώνα ΙΙ με το μέτρο εγκατάστασης νέων αγροτών) αλλά και του ΤΑΑ.

Ειδικότερα από τον Πυλώνα ΙΙ της ΚΑΠ [Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ)] χρηματοδοτούνται: Μέτρο ενίσχυσης εγκατάστασης νέων αγροτών, επενδυτικά μέτρα εκσυγχρονισμού εκμεταλλεύσεων, μέτρο ανάπτυξης ευρυζωνικών δικτύων, προγράμματα κατάρτισης και συνεργασίας για έρευνα και καινοτομία με ΑΕΙ/Ερευνητικά κέντρα, μέτρα ενίσχυσης της διαφοροποίησης της οικονομικής δραστηριότητας και παρεμβάσεις δημοσίου χαρακτήρα (Leader/CLLD), μέτρο πρόωρης συνταξιοδότησης, κα.

Κριτήρια συμβατότητας με τις ευρωπαϊκές πολιτικές

Δημιουργία θέσεων απασχόλησης, μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, κοινωνική και δημογραφική συνοχή του πληθυσμού της υπαίθρου, βελτίωση των κοινωνικών υποδομών και υπηρεσιών και ψηφιακός εκσυγχρονισμός, ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας.

Παρεμβάσεις συμβατές με τους δύο από τους τρεις στόχους της νέας ΚΑΠ (α/προώθηση ενός ανθεκτικού και βιώσιμου γεωργικού τομέα, β/ενίσχυση κοινωνικού ιστού της υπαίθρου) και ένα οριζόντιο και διατομεακό (αυτών του εκσυγχρονισμού, της γνώσης, καινοτομίας και ψηφιοποίησης) αλλά και με του ΤΑΑ που αναφέρεται τόσο σε μεταρρυθμιστικές παρεμβάσεις όσο και σε στήριξη της ψηφιοποίησης, της δημογραφικής ανανέωσης και του περιβάλλοντος. Μάλιστα στην πρόσφατη συμφωνία Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ζητείται η μεγαλύτερη κατανομή των πόρων του ΤΑΑ να είναι προς την στήριξη της δημογραφικής ανανέωσης του αγροτικού πληθυσμού.

2. Ψηφιακός μετασχηματισμός και ολοκληρωμένη διαχείριση γνώσης, καινοτομίας και γεωργικών συμβουλών στον αγροδιατροφικό τομέα

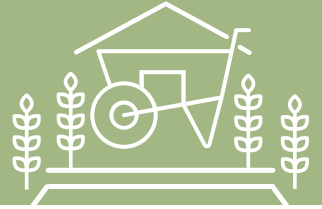
Στόχος, ο ψηφιακός εκσυγχρονισμός της πρωτογενούς παραγωγής κατά μήκος της αλυσίδας αξίας της αγροδιατροφής, αξιοποιώντας τη γνώση, την έρευνα, την καινοτομία και τη συμβουλευτική υποστήριξη του αγροτικού κόσμου ώστε να βελτιωθεί αφενός η παραγωγικότητα και ανταγωνιστικότητά του αφετέρου η αποτελεσματική διαχείριση των φυσικών πόρων για την αντιμετώπιση των συνεπειών της περιβαλλοντικής κρίσης.

Η Ελλάδα βρίσκεται σε απόσταση από τις άλλες χώρες της ΕΕ, σε ότι αφορά στο επίπεδο της ψηφιοποίησης της γεωργίας. Κάτι αντίστοιχο συμβαίνει με την διάχυση και μεταφορά της γνώσης και καινοτομίας στον αγροτροφικό τομέα. Επομένως, η ψηφιακή προσαρμογή αποτελεί σημαντική πρόκληση αλλά και υποχρέωση της χώρας στα πλαίσια της νέας ΚΑΠ. Μάλιστα στο ‘νέο μοντέλο παράδοσης’ της ΚΑΠ αποτελεί οριζόντιο στόχο ο εκσυγχρονισμός, η διαχείριση της γνώσης και καινοτομίας, ο ψηφιακός μετασχηματισμός και η παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών. Αυτός ο στόχος μεταφράζεται σε ολοκληρωμένη πρόταση που πρέπει να συμπεριληφθεί στο Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο για την ΚΑΠ που θα υποβάλει προς έγκριση στην ΕΕ η χώρα και με βάση το οποίο θα αξιολογείται το Σχέδιο και θα απορροφώνται οι κοινοτικοί πόροι.

Η ψηφιοποίηση θα βοηθήσει εξαιρετικά τους αγρότες και ιδιαίτερα τους νέους που είναι πιο εξοικειωμένοι με τις νέες τεχνολογίες⁵ (αλλά και τους πιο ηλικιωμένους με την κατάλληλη εκλαϊκευση) προσφέροντας πρόσβαση σε βάσεις δεδομένων και αποθετήρια γνώσεων αξιοποιώντας μέχρι και υφιστάμενες εφαρμογές κινητών συσκευών. Τα παραπάνω θα είναι διαθέσιμα και για το σύστημα παροχής γεωργικών συμβουλών.

Πρόκειται για ένα νέο τύπο γεωργίας που θα χαρακτηρίζεται από το συνδυασμό επιστημονικής/ερευνητικής γνώσης, αξιοποίησης δεδομένων, πρακτικής εμπειρίας, γνώσης και συμβουλευτικών υπηρεσιών, που θα υποστηρίζουν την ορθή λήψη αποφάσεων από τον παραγωγό.

⁵ <https://www.wisefarmer.eu/>

Αναγκαίες παρεμβάσεις:

- Η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος ψηφιακών υποδομών και υπηρεσιών.
 - Δημιουργία μίας τεχνολογικής υποδομής για την υποστήριξη του ψηφιακού εκσυγχρονισμού του αγροτικού τομέα που θα επιτρέψει την παροχή εξατομικευμένων δεδομένων για την εξυπηρέτηση των αναγκών του παραγωγού, του γεωργικού συμβούλου και των οργανώσεων που συμμετέχουν ενεργά στην παραγωγική διαδικασία, με την αξιοποίηση σύγχρονων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών.
 - Οι νέες τεχνολογίες όπως το Διαδίκτυο των Πραγμάτων (IoT), τα Μεγάλα Δεδομένα (Big Data) και η διαστημική παρακολούθηση της γης (EO) μπορούν να στηρίξουν με δεδομένα και γνώση την παροχή συμβουλευτικών υπηρεσιών για όλες τις παραμέτρους της παραγωγικής διαδικασίας όπως το έδαφος, το νερό, το φυτό, την ατμόσφαιρα και τους φυσικούς πόρους/βιοποικιλότητα.
- Η αναβάθμιση ευρυζωνικών δικτύων όλων των αγροτικών περιοχών για γρήγορη σύνδεση σε διαδικτυακές υπηρεσίες και υποδομές, που θα ενισχύσουν την ίδια την ανάπτυξη και διάδοση των ψηφιακών τεχνολογιών.
- Η διασυνδεσιμότητα και διαλειτουργικότητα των δεδομένων των δημόσιων υπηρεσιών.
- Η δημιουργία one-stop Κέντρων Ψηφιακής Καινοτομίας για την υποστήριξη της ενσωμάτωσης των νέων ψηφιακών τεχνολογιών σε αγροδιατροφικές επιχειρήσεις και αγροτικές εκμεταλλεύσεις.
- Η ιχνηλασιμότητα και πιστοποίηση της ποιότητας, ασφάλειας και περιβαλλοντικού αποτυπώματος των αγροτικών προϊόντων, της παρακολούθησης της διαδρομής τους κατά μήκος της εφοδιαστικής αλυσίδας.

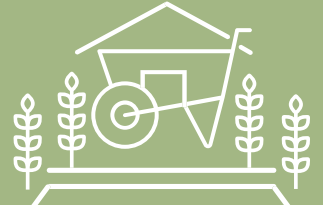
- Η αποτελεσματική εφαρμογή και παρακολούθηση των περιβαλλοντικών και οικονομικών στόχων της νέας ΚΑΠ και της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας.
- Η συγκρότηση, υλοποίηση και υποστήριξη ενός εθνικού συστήματος παροχής γεωργικών συμβουλών στις αγροτικές εκμεταλλεύσεις με στόχο την αποτελεσματικότερη εφαρμογή των πολιτικών για μια βιώσιμη οικονομικά, αειφόρο περιβαλλοντικά και συνεκτική κοινωνικά γεωργία.
- Η συγκρότηση ενός ενιαίου Εθνικού λειτουργικού συστήματος διαχείρισης της γνώσης, κατάρτισης, έρευνας, καινοτομίας για τον αγροτικό τομέα (Agricultural Knowledge & Innovation System/AKIS), όπως απαιτείται από την νέα ΚΑΠ, γύρω από μια δομή, που θα έχει στο επίκεντρο τον αγρότη και θα συγκροτείται από γεωργικούς συμβούλους, ερευνητές, εκπαιδευτικούς, ιδιωτικό τομέα, μέσα επικοινωνίας.

Αναγκαίες θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις

- Θεσμικό πλαίσιο για την συλλογή, προστασία των δεδομένων, για το data-sharing και την παρακολούθηση (monitoring)
- Πολιτική εποπτεία πλατφορμών συγκέντρωσης δεδομένων
- Εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου και ολοκλήρωση της ανάπτυξης των υπηρεσιών παροχής γεωργικών συμβουλών
- Εκσυγχρονισμός κατάρτισης γεωργών και προγράμματα επιμόρφωσης αρμοδίων δημοσίων υπαλλήλων σχετικά με την χρήση των νέων ψηφιακών τεχνολογιών

Χρηματοδότηση

Το έργο αυτό μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο χρηματοδότησης τόσο από την ΚΑΠ, και ειδικότερα από μέτρα του Πυλώνα II (ΠΑΑ), όσο και από το ΤΑΑ (το 20% των δαπανών του προβλέπεται να είναι σχετικές με την ψηφιακή μετάβαση). Μπορεί να αφορά το έργο στο σύνολό του είτε στα επιμέρους έργα (ψηφιακός μετασχηματισμός, ευρυζωνικά δίκτυα, κατάρτιση, το Σύστημα Διαχείρισης της Γνώσης και της Καινοτομίας στον αγροτικό τομέα AKIS κοκ.).

Κριτήρια συμβατότητας με τις ευρωπαϊκές πολιτικές

Συμβολή στην αύξηση της παραγωγικότητας, στη μείωση του κόστους παραγωγής και στην βελτίωση τόσο της ποιότητας όσο και της παραγόμενης προστιθέμενης αξίας. Αποτελεί οριζόντιο επιμέρους στόχο της νέας ΚΑΠ κάτω από αυτόν του εκσυγχρονισμού που συμπεριλαμβάνει τόσο την ψηφιοποίηση όσο και την διαχείριση της γνώσης, συμβουλευτικής, καινοτομίας, τεχνολογίας και ευρυζωνικότητας. Συμβάλει επίσης στην ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων και στην αντιμετώπιση των κινδύνων που προκαλεί η κλιματική αλλαγή στην παραγωγή και στο γεωργικό εισόδημα.

3. Ανάπτυξη «Cluster Αγροδιατροφής και Κέντρων Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας» με την συμμετοχή Περιφερειών, φορέων έρευνας, ΑΕΙ και Επιμελητηρίων

Στόχος, η διασύνδεση της έρευνας και της καινοτομίας με τον παραγωγικό κόσμο της αγροδιατροφής και η δημιουργία Κέντρων Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας και cluster αγροδιατροφής μέσω της συνεργασίας της αυτοδιοίκησης, των επιστημονικών και επαγγελματικών/επιχειρηματικών φορέων και του παραγωγικού κόσμου.

Παρά την ανάπτυξη της έρευνας και της καινοτομίας στον αγροδιατροφικό τομέα της χώρας μας τα περασμένα χρόνια τόσο η διασυνδεσιμότητα της έρευνας και καινοτομίας με τον παραγωγικό κόσμο όσο και η δικτύωση είναι περιορισμένες.

Κρίνεται απαραίτητη αφενός η περαιτέρω ανάπτυξη της έρευνας και καινοτομίας και αφετέρου η δια μέσω της συνεργασίας εδραίωση μηχανισμών ενθάρρυνσης, ανάδειξης, διάδοσης των αποτελεσμάτων της έρευνας και της καινοτομίας στον αγροδιατροφικό τομέα, διαβούλευσης, συμμετοχικού σχεδιασμού, προγραμματισμού και ελέγχου. Έτσι, θα ενισχύονται οι διακλαδικές συνδέσεις και δράσεις, όπως η σύνδεση της γεωργίας και των παραγόμενων τοπικών αγροτικών προϊόντων με την μεταποίηση, την γαστρονομία και τον τουρισμό.

Η ανάπτυξη «Cluster Αγροδιατροφής και Κέντρων Καινοτομίας και Επιχειρηματικότητας» προτείνεται να γίνει στις Περιφέρειες εκείνες που έχουν αξιόλογη συμμετοχή του αγροτικού τομέα στις τοπικές οικονομίες και σημαντική παρουσία συναφών εκπαιδευτικών και ερευνητικών ιδρυμάτων, αξιοποιώντας

το συγκριτικό παραγωγικό πλεονέκτημα κάθε περιφέρειας, δημιουργώντας εξειδικευμένους κόμβους καινοτομίας και επιχειρηματικότητας. Τέτοιες πρωτοβουλίες μπορούν να εξυπηρετηθούν και μέσω της Περιφερειακής Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης (ΠΣΕΕ - RIS3) των Περιφερειών για την ενίσχυση των δυνατοτήτων και την ανάπτυξη δομών, μεταξύ φορέων της αυτοδιοίκησης, εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, ερευνητικών κέντρων και ιδιωτικών μικρών και μικρομεσαίων επιχειρήσεων και Επιμελητηρίων.

Αντικείμενα αυτών των Κέντρων θα είναι:

- Η ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος και διαδικασιών τυποποίησης, πιστοποίησης και ασφάλειας, παρακολούθησης και προώθησης των αγροδιατροφικών προϊόντων της Περιφέρειας
- Η ανάπτυξη δικτύου παροχής συμβουλευτικών υπηρεσιών και τεχνογνωσίας και η συμβολή στη συγκρότηση του AKIS (Agricultural Knowledge & Innovation System) στα πλαίσια του Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου για την αγροτική ανάπτυξη στη νέα προγραμματική περίοδο της ΚΑΠ
- Η ανάπτυξη τεχνολογιών και μεθόδων για την μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος στον αγροδιατροφικό τομέα
- Η ανάπτυξη πλατφόρμας - παρατηρητηρίου καινοτομίας στον τομέα της αγροδιατροφής
- Η σύσταση ενός Κέντρου Καινοτομίας - Επωαστηρίου Νέων Ιδεών - Επιχειρηματικότητας Νέων
- Οι συνέργειες και η δικτύωση με ανάλογα κέντρα και πρωτοβουλίες άλλων περιφερειών στην Ελλάδα και στην Ευρώπη και η ενίσχυση της περιφερειακής διασυνδεσιμότητας
- Η οργάνωση και η διεξαγωγή διαγωνισμών καινοτομίας, ημερίδων, εργαστηρίων (workshops) και συνεδρίων

Αναγκαίες θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις

- Προγραμματική σύμβαση Περιφερειών και ΑΕΙ-Ερευνητικών Κέντρων-Επιμελητηρίων.
- Πιθανή τροποποίηση των «Αγροδιατροφικών συμπράξεων» που υπάρχουν στις Περιφέρειες όπου θα συγκροτηθούν τα Κέντρα αυτά.

Χρηματοδότηση

Περιφερειακά προγράμματα, ΤΑΑ, χρηματοδότηση δράσεων από ΚΑΠ (Πυλώνας II και ειδικότερα από δράσεις όπως το μέτρο Συνεργασία-Καινοτομία και το σύστημα AKIS στα πλαίσια του οριζόντιου στόχου του εκσυγχρονισμού στην ΚΑΠ.

Κριτήρια συμβατότητας με τις ευρωπαϊκές πολιτικές

Πρόκειται για μεταρρυθμιστική δράση αφού συνδέει την ανάπτυξη της έρευνας, της γνώσης και της καινοτομίας με την παραγωγή και συμβάλει στην διάχυση της καινοτομίας, στην ενίσχυση της παραγωγικότητας και στην ανάπτυξη της προστιθέμενης αξίας του αγροδιατροφικού τομέα.

Εντάσσεται στους στόχους της νέας ΚΑΠ για την ενίσχυση της ανθεκτικότητας του γεωργικού τομέα και του εκσυγχρονισμού με την ενίσχυση της γνώσης, της καινοτομίας και της ψηφιοποίησης αλλά και την ενίσχυση της απασχόλησης του επιστημονικού δυναμικού της χώρας. Ταυτόχρονα μπορεί να συμβάλει στην οικοδόμηση του παραγωγικού-αναπτυξιακού μοντέλου που θα στηρίζεται στην ασφάλεια, ποιότητα και ταυτότητα των αγροδιατροφικών μας προϊόντων.

4 Δημιουργία Εθνικού Κέντρου Agrologistics (ΕΚΑgL)

Στόχος, η δημιουργία μιας νέας δομής οργάνωσης της συγκέντρωσης και διανομής της αγροτικής παραγωγής με μεγαλύτερη ευελιξία στην εφοδιαστική αλυσίδα και στην τροφοδοσία τόσο της εσωτερικής όσο και της εξωτερικής αγοράς, με συνεταιριστική οργανωσιακή δομή και επαγγελματικό μάνατζμεντ.

Είναι γνωστό ότι στη χώρα μας η παραγωγή είναι γεωγραφικά διασπαρμένη και διαρθρωτικά κατακερματισμένη με την παρουσία πολλών μικρών παραγωγών. Παρατηρούνται έτσι σοβαρές αδυναμίες στη συγκέντρωση της αναγκαίας παραγωγής για την ανταπόκριση στις ποσοτικές και εποχιακές διακυμάνσεις της ζήτησης λόγω τουρισμού, προβλήματα ανταγωνιστικότητας (τόσο λόγω κόστους όσο και λόγω ποιοτικής κατάστασης του προϊόντος) αλλά και 'απώλειας' προϊόντων λόγω προβλημάτων κατά τις μεταφορές.

Κρίνεται αναγκαία μια άλλη μορφή οργάνωσης της συγκέντρωσης και διανομής των ελληνικών αγροτικών προϊόντων τόσο στις εσωτερικές όσο και στις εξωτερικές αγορές πέρα από τις υφιστάμενες δομές των λαχαναγορών και ιχθυοσκάλων, που θα υποστηρίζει τη λειτουργία αγροτικών επιχειρηματικών πάρκων για την μεταφορά, αποθήκευση, πιστοποίηση των αγροτικών προϊόντων και των δευτερογενών παραγόμενων προϊόντων με τη χρήση συγχρόνων διαδικασιών και λειτουργιών εφοδιαστικής διοίκησης (Logistics Management).

Ένα αναδομημένο ΕΚΑgL θα μπορεί να ικανοποιεί τρεις κατηγορίες ζήτησης:

1. των Ελληνικών εφοδιαστικών αλυσίδων τροφίμων (σούπερ μάρκετ, μανάβικα, εστιατόρια, ξενοδοχεία, κλπ)
2. των τουριστικών προορισμών (νησιά) - κυρίως τα ξενοδοχεία και την εστίαση
3. των εξαγωγών

Μια τέτοια δομή θα αποτελείται από μία κεντρική και διοικητική μονάδα με δορυφορικές μονάδες σε στρατηγικά σημεία στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Τα κέντρα αυτά θα μπορούν επιπλέον να προσφέρουν υποδομές και υπηρεσίες:

Τα κέντρα αυτά θα μπορούν επιπλέον να προσφέρουν υποδομές και υπηρεσίες:

- Μεταποίησης
- Ποιοτικού ελέγχου και ιχνηλασιμότητας
- Διαλογής, ταξινόμησης και συσκευασίας
- Ειδικούς χώρους ωρίμανσης και αποθήκευσης ευπαθών προϊόντων (ψυκτικούς θαλάμους)
- Οχήματα (συνεργαζόμενα ή μη) διανομών και περισυλλογών
- Λειτουργία φυσικών και ηλεκτρονικών δημοπρατηρίων
- Ειδικά συστήματα κυκλικής οικονομίας, δηλαδή συγκέντρωσης ακατάλληλων ή μη εμπορεύσιμων προϊόντων και μετασχηματισμό τους σε λοιπές πρώτες ύλες (λιπάσματα, ζωοτροφές κοκ)
- Μείωσης της 'απώλειας' τροφίμων.

Στην Ελλάδα πιθανές έδρες μπορεί να είναι η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη και το Ηράκλειο Κρήτης.

Η Κρήτη τόσο λόγω της σημαντικής παραγωγής προϊόντων ποιότητας (ελαιόλαδο, φρούτα και λαχανικά, αρωματικά φυτά, μέλι, τυροκομικά, κλπ) όσο και λόγω της υψηλής τουριστικής της κίνησης (ξεπερνά τα 6 εκατ. τουρίστες ετησίως).

Τυχόν άλλα κέντρα θα καθοριστούν μετά από μελέτες.

Η έδρα των ΕΚΑgL θα πρέπει να επιλεγεί μετά από συστηματική μελέτη. Η έδρα του κεντρικού ΕΚΑgL θα πρέπει να βρίσκεται κοντά σε λιμάνι, σε μεγάλο εθνικό οδικό και σιδηροδρομικό δίκτυο αλλά και σε σημαντικές ποσοτικά περιοχές παραγωγής και μεταποίησης αγροτικών προϊόντων και τροφίμων.

ΕΚΑgL εξωτερικού (ΕΚΑgL-Ex)

Το ΕΚΑgL-Ex θα πρέπει να αναπτυχθεί αρχικά σε ένα βασικό εμπορικό και συναλλακτικό κέντρο στην Ευρώπη (η ακριβής τοποθεσία πρέπει να επιλεγεί κατόπιν προσεκτικής έρευνας και επαγγελματικού επιχειρηματικού σχεδίου).

Επιχειρηματικό μοντέλο και ιδιοκτησιακό καθεστώς.

Επιχειρηματικό μοντέλο και ιδιοκτησιακό καθεστώς

Το ΕΚΑgL θα εξυπηρετεί την διανομή και την εξαγωγή ελληνικών προϊόντων διατροφής σε μεγάλη, αλλά και σε μικρότερη κλίμακα.

Θα είναι σε θέση να συνδέσει τη ζήτηση και τους Έλληνες ή άλλους Ευρωπαίους και διεθνείς αγοραστές, όπως οι αλυσίδες σούπερ μάρκετ, οι έμποροι/μεσίτες ή άλλους μικρότερους αγοραστές, με τους προμηθευτές ελληνικών προϊόντων διατροφής στην Ελλάδα.

Το ΕΚΑgL θα πρέπει να σχεδιαστεί και να τυγχάνει διαχείρισης με τρόπο που θα εξυπηρετεί τόσο τους μεγάλους/μεσαίους, όσο και τους μικρότερης κλίμακας εξαγωγείς, τις ΜΜΕ και τους μεμονωμένους παραγωγούς, τις Ομάδες Παραγωγών, τους συνεταιρισμούς και τις ομοσπονδίες συνεταιρισμών.

Το ΕΚΑgL δεν χρειάζεται να είναι εμπορική επιχείρηση, δεν θα αγοράζει και θα πουλά προϊόντα - αλλά απλά θα διεκπεραιώνει την φυσική και λογιστική σύνδεση της προσφοράς με την ζήτηση. Το ΕΚΑgL θα είναι διεκπεραιωτής συναλλαγών, εισπράττοντας αμοιβή για τις υπηρεσίες διεκπεραίωσης.

Το ΕΚΑgL θα πρέπει να είναι ιδιοκτησία ενός συλλογικού φορέα του αγροδιατροφικού κλάδου. Μια μορφή μάλλον συνεταιριστική με μέλη τις επιχειρήσεις που χρησιμοποιούν το ΕΚΑgL για τις συναλλαγές τους και από τις δύο πλευρές της αγοράς - προσφορά και ζήτηση.

Μια συνεταιριστική δομή με επαγγελματικό μάντζμεντ θα είναι η ιδανική οργανωσιακή δομή.

Αναγκαίες θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις:

- Διαμόρφωση κατάλληλου θεσμικού πλαισίου.
- Αποσαφήνιση της θέσης σε αυτή τη νέα δομή των υπαρχουσών δομών (Λαχαναγορά Αθηνών και Θεσσαλονίκης, Ιχθυόσκαλες) με την ανάλογη θεσμική προσαρμογή.
- Θεσμική σύνδεση με οργανισμούς εξαγωγών, άλλες σχετικές δομές του κράτους καθώς και με εκπαιδευτικές και ερευνητικές δομές του αντικειμένου.

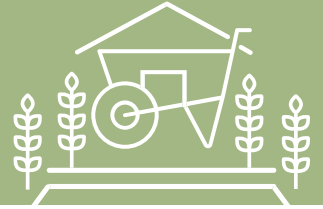
Χρηματοδότηση

Η χρηματοδότηση είναι δυνατή μέσω ΤΑΑ για τις υποδομές και μέσω τραπεζικών και άλλων χρηματοδοτικών εργαλείων για τις υπόλοιπες αναγκαίες χρηματοδοτήσεις.

Κριτήρια συμβατότητας με τις ευρωπαϊκές πολιτικές

Συμβάλλει στην λειτουργικότητα της αλυσίδας εφοδιασμού, στη βελτίωση της επισιτιστικής ασφάλειας, στη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος των μεταφορών, στην ενίσχυση της εξωστρέφειας και εν τέλει στη βελτίωση του εισοδήματος των παραγωγών.

Τέλος, μπορεί να συμβάλλει στην μείωση της 'απώλειας' αγροτικών προϊόντων και τροφίμων και στην ενίσχυση της συγκέντρωσης και διανομής σε κοινωνικές δομές, κατάλληλων για διατροφή αλλά όχι για εμπορευσιμότητα προϊόντων.

5. Η ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων

Στόχος, η εξοικονόμηση των υδατικών πόρων και η ορθολογική διαχείριση των υδάτων με την κατασκευή των κατάλληλων υποδομών (αρδευτικών και αντιπλημμυρικών), τον εκσυγχρονισμό των δικτύων και των μεθόδων άρδευσης αφενός για τη μείωση του κόστους παραγωγής και αύξηση της παραγωγικότητας αφετέρου για την προστασία των φυσικών πόρων και την αποφυγή κινδύνων ερημοποίησης.

Το 80% του νερού που καταναλώνεται στη χώρα κατευθύνεται στην άρδευση και ένα 20% στην ύδρευση. Μάλιστα στη χώρα μας μόνο το 10% των επιφανειακών υδάτων και του βρόχινου νερού αξιοποιείται ενώ το 60% αντλείται από τον υπόγειο υδροφόρο ορίζοντά της. Αποτέλεσμα, ανεξέλεγκτη άντληση, υφαλμύρωση, και απώλειες λόγω παλιών αρδευτικών υποδομών, ανολοκλήρωτες υποδομές (φράγματα χωρίς δίκτυα) και έλλειψη έργων αντιμετώπισης των πλημμυρικών φαινομένων.

Η ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων είναι καθοριστική τόσο για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής όσο και για την βελτίωση των επιδόσεων της αγροτικής παραγωγής.

Στη χώρα μας τα κατασκευαστικά έργα στον αγροτικό τομέα χαρακτηρίζονται από ένα στρεβλό προγραμματισμό ενώ τα χρόνια της κρίσης περιήλθαν σε κατασκευαστική στασιμότητα. Φράγματα χωρίς αρδευτικά δίκτυα, ημιτελή έργα, σκουριασμένα εργοτάξια, χρεωκοπημένες εταιρείες, αδιέξοδα χρηματοοικονομικής στήριξης, υψηλές απαιτήσεις των εταιρειών από το δημόσιο, κοκ.

Η αντιμετώπιση των προβλημάτων άλλαξε μετά το 2015 και η κεντρική λογική του σχεδιασμού ήταν, αφενός να αποκατασταθεί η επανέναρξη των κατασκευών και να λυθούν διοικητικά και διαχειριστικά προβλήματα (κάτι που έγινε σε μεγάλο βαθμό), και αφετέρου να οργανωθεί ο σχεδιασμός της προγραμματικής περιόδου που μόλις ξεκινούσε.

Ο προσανατολισμός της νέας περιόδου ήταν διττός: να κατασκευαστούν αρδευτικά δίκτυα σε ανενεργά φράγματα και να εκσυγχρονιστούν αρδευτικά δίκτυα για ορθολογική διαχείριση και μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στην χρήση των υδατικών πόρων. Παράλληλα και στις ιδιωτικές επενδύσεις των αγροτών προβλέπονταν μέτρα εκσυγχρονισμού των αρδευτικών συστημάτων.

Σήμερα απαιτούνται ακόμα περισσότερες και καλά σχεδιασμένες ορθολογικές παρεμβάσεις. Συγκεκριμένα απαιτείται:

- Απλοποίηση του συστήματος διακυβέρνησης και εφαρμογή ψηφιακού συστήματος διαχείρισης του αρδευτικού ύδατος. Σύνδεση με το Εθνικό σύστημα παρακολούθησης της ποιότητας των υδάτων που διαχειρίζεται το ΥΠΕΝ.
- Ωρίμανση των δημοσίων επενδύσεων εξοικονόμησης αρδευτικού ύδατος με προτεραιότητα στα προτεινόμενα στα αναθεωρημένα Σχέδια Διαχείρισης Λεκανών Απορροής Ποταμών.
- Αξιοποίηση μεγάλων φραγμάτων για παραγωγή ενέργειας με υδροηλεκτρικά έργα ενέργεια για τη λειτουργία όλων των συστημάτων τους σε όφελος του περιβάλλοντος και των χρηστών και όχι μόνο των αγροτών και κτηνοτρόφων.
Σχεδιασμός και κατασκευή αρδευτικών δικτύων σε ήδη κατασκευασμένα φράγματα
- Σχεδιασμός και κατασκευή έργων αποταμίευσης βρόχινου νερού
- Κατασκευή και μεταφορά νερού για άρδευση με κλειστά αρδευτικά συστήματα για αποφυγή απωλειών, αποφυγής παροχής νερού με αντλίες ανεξέλεγκτα και προστασίας υδάτων από μόλυνση
- Ενίσχυση ιδιωτικών επενδύσεων και εκσυγχρονισμός μεθόδων άρδευσης για εξοικονόμηση και αποτελεσματικότερη χρήση των αρδευτικών υδάτων. Υιοθέτηση στάγδην άρδευσης
- Πρόγραμμα κατασκευής ομβροδεξαμενών για την ικανοποίηση των αρδευτικών αναγκών μικρών εκμεταλλεύσεων.
- Αξιοποίηση υδάτων σταθμών βιολογικού καθαρισμού μετά από κατάλληλη επεξεργασία για ασφαλή μέθοδο άρδευσης
- Αφαλάτωση, καθαρισμός και επαναχρησιμοποίηση των υδάτων σε απομακρυσμένες περιοχές και στα νησιά για αρδευτικούς σκοπούς. Αξιοποίηση ΑΠΕ για ενεργειακή εξοικονόμηση

- Φωτοβολταϊκά συστήματα για παραγωγή ενέργειας σε μικρότερης εμβέλειας εγγειοβελτιωτικά έργα. Ήδη έχουν ενταχθεί τέτοια έργα στο ΠΑΑ.
- Εκσυγχρονισμός, συντήρηση, παρακολούθηση λειτουργίας των αρδευτικών έργων και δικτύων για τους 450 περίπου Τοπικούς/Γενικούς Οργανισμούς Εγγείων Βελτιώσεων (ΤΟΕΒ, ΓΟΕΒ), με εκατοντάδες χιλιάδες μέλη αγρότες και ενεργειακή εξοικονόμηση (ενεργειακές κοινότητες, εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων), με στόχο την μείωση των απωλειών και άνω του 50% μείωση του ενεργειακού κόστους.

Αναγκαίες θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις

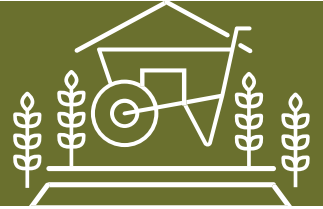
- Εκσυγχρονισμός θεσμικού πλαισίου λειτουργίας των ΤΟΕΒ/ΓΟΕΒ
- Συγκρότηση τοπικών συμμετοχικών σχεδίων διαχείρισης του αρδευτικού ύδατος σε επίπεδο Υδατικού Συστήματος.

Χρηματοδότηση

Η ΚΑΠ απαιτεί ποσοστό δαπανών για μέτρα αντιμετώπισης της περιβαλλοντικής κρίσης και των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής της τάξης του 40% του συνολικού προϋπολογισμού της περίπου. Μάλιστα μέσα από μια σειρά μέτρα επενδύσεων και εγγειοβελτιωτικών έργων του Πυλώνα II (δημοσίων και ιδιωτικών) στοχεύει στην εξοικονόμηση και ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων ενώ παράλληλα το ΤΑΑ μπορεί να χρηματοδοτήσει έργα αυτού του προσανατολισμού στα πλαίσια του στόχου της πράσινης μετάβασης στην οποία προβλέπεται διάθεση πόρων του ταμείου της τάξης του 37%.

Κριτήρια συμβατότητας με τις ευρωπαϊκές πολιτικές

Προστασία των φυσικών πόρων και του περιβάλλοντος και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής. Συνάδει τόσο με τον γενικό στόχο της νέας ΚΑΠ για το κλίμα και το περιβάλλον όσο και με την Οδηγία πλαίσιο για τα Νερά και τους στόχους της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας, καθώς επίσης και με τις απαιτήσεις του ΤΑΑ για την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής/κλιματικής κρίσης.

Τέλος, η καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των υδατικών πόρων μπορεί να συμβάλει στην ενίσχυση της παραγωγικότητας, της ανθεκτικότητας της αγροτικής οικονομίας και ενίσχυσης του εισοδήματος του παραγωγού αλλά και στην βελτίωση του ποιοτικού περιβαλλοντικού και παραγωγικού προτύπου της χώρας.

6. Εθνικό σχέδιο ενίσχυσης της τοπικής παραγωγής με σύντομες αλυσίδες αξίας (short value chains) και μικρό περιβαλλοντικό αποτύπωμα

Στόχος, η ενίσχυση της τοπικής παραγωγής και η ανάπτυξη τοπικών αγορών για την ενίσχυση της επισιτιστικής ασφάλειας και της ποιότητας της διατροφής, τη βελτίωση του γεωργικού εισοδήματος και της κοινωνικής συνοχής, στηρίζοντας τη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της παραγωγής.

Η κυριαρχία του βιομηχανικού εντατικού συστήματος παραγωγής στη γεωργία αποκαλύφθηκε ότι διαταράσσει σοβαρά, όχι μόνο την προστασία και αναζωογόνηση του φυσικού περιβάλλοντος, τη βιωσιμότητα των μικρών αγροτών και την κοινωνική συνοχή, αλλά και την ευζωία και τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας. Οι προσπάθειες ικανοποίησης των αυξανόμενων διατροφικών αναγκών του πλανήτη δεν μπορούν να γίνουν άλλο σε βάρος της φύσης, του αγροτικού κόσμου και της δημόσιας υγείας⁶.

Αυτό που συνέβη στην κρίση της πανδημίας είναι ότι συνειδητοποιήσαμε αφενός την αξία της γεωργίας και της διατροφής και αφετέρου τη μεγάλη διασύνδεση και αλληλεξάρτηση του αγροδιατροφικού μας συστήματος. Διαπιστώσαμε την πολύπλοκη αρχιτεκτονική του και μάθαμε πόσο εξαρτημένοι είμαστε από τις εισαγωγές και το διεθνές εμπόριο (ανακαλύψαμε ότι τα 4/5 των αναγκών διατροφής του κόσμου εισάγεται).

Στην κρίση της πανδημίας αναδείχθηκαν οι πιθανοί κίνδυνοι μιας διατροφικής κρίσης λόγω των επιπτώσεων, για διάφορους λόγους, στην παραγωγή, στην αλυσίδα εφοδιασμού, στις τιμές των τροφίμων και στην κατανάλωση. Αναδείχθηκε και η σημασία της επισιτιστικής ασφάλειας και η αξία της τοπικής παραγωγής τόσο με όρους ποιότητας όσο και με όρους λειτουργικότητας της αλυσίδας τροφοδοσίας.

⁶ Χαράλαμπος Κασίμης, Γεωργία και Κορονοϊός (COVID-19): προκλήσεις και διδάγματα για Ελλάδα και Ευρώπη, Ινστιτούτο Εναλλακτικών Πολιτικών ΕΝΑ, Μάρτιος 2020. Διαθέσιμο στο: <https://www.enainstitute.org/%ce%bf%ce%b9-%ce%b1%ce%bb%ce%bb%ce%b1%ce%b3%ce%ad%cf%82-%cf%83%cf%84%ce%b9%cf%82-%cf%87%cf%81%ce%ae%cf%83%ce%b5%ce%b9%cf%82-%ce%b3%ce%b7%cf%82-%ce%b5%cf%85%ce%b8%cf%8d%ce%bd%ce%bf%ce%bd%cf%84%ce%b1/>

Η ενίσχυση της τοπικής παραγωγής, η 'επανατοπικοποίησή' της και η συγκρότηση σύντομων αλυσίδων αξίας μπορούν να συμβάλουν στην αντιμετώπιση των κινδύνων διατροφικών κρίσεων, πιθανών διαταραχών στην αλυσίδα εφοδιασμού και εν τέλει στη μείωση του περιβαλλοντικού αποτυπώματος της αγροτικής παραγωγής.

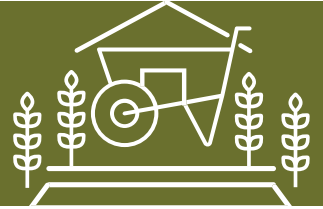
Από την άλλη, η τοπική παραγωγή μπορεί να οδηγήσει σε περισσότερο λειτουργικές διακλαδικές συνδέσεις με την μεταποίηση, τη γαστρονομία και τον τουρισμό, να οικοδομήσει συνέργειες και να ενισχύσει το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα. Κρίσιμους παράγοντες αποτελούν η συλλογική οργάνωση και δικτύωση των παραγωγών και η ενίσχυση της ζήτησης και κατανάλωσης των τοπικών προϊόντων σε τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.

Αναγκαίες παρεμβάσεις:

- Θεσμική συγκρότηση νέων μορφών συλλογικής οργάνωσης των παραγωγών
- Η ανάδειξη και το branding των εμβληματικών προϊόντων και η προώθηση του μεσογειακού διατροφικού μοντέλου βασισμένου στη μεσογειακή διατροφή, που στηρίζεται σε τοπικά παραγωγικά συστήματα και έχει αποδεδειγμένα οφέλη στην ανθρώπινη υγεία.
- Η οργάνωση τοπικών/περιφερειακών αγορών αγροτικών προϊόντων
- Ο σχεδιασμός συμφώνων ποιότητας και κατανάλωσης τοπικών προϊόντων στην εστίαση και τον τουρισμό
- Η θεσμική ενθάρρυνση της απορρόφησης τοπικών προϊόντων σε κοινωνικές και άλλες δημόσιες δομές (τράπεζες τροφίμων, σχολικά γεύματα, νοσοκομεία, γηροκομεία, παιδικοί σταθμοί) με εκπαίδευση, ενημέρωση και προώθηση των τοπικών προϊόντων
- Εθνικά και διεθνή συστήματα πιστοποίησης της ασφάλειας και ποιότητας των τοπικών προϊόντων

Αναγκαίες θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις

Το αναγκαίο θεσμικό περιβάλλον έχει σε γενικές γραμμές διαμορφωθεί.

Χρηματοδότηση

Η ΚΑΠ προβλέπει μέσα από μια σειρά μέτρα του Πυλώνα ΙΙ τη χρηματοδότηση τόσο των συλλογικών μορφών οργάνωσης, όπως οι Ομάδες Παραγωγών, την πιστοποίηση των προϊόντων καθώς και την οργάνωση των τοπικών αγορών αγροτικών προϊόντων.

Κριτήρια συμβατότητας με τις ευρωπαϊκές πολιτικές

Ενίσχυση της ανθεκτικότητας του γεωργικού τομέα και της οικονομικής βιωσιμότητας των παραγωγών, σύμφωνα με τους στόχους της νέας ΚΑΠ.

Στήριξη των σύντομων αλυσίδων αξίας και προστασίας του περιβάλλοντος, καθώς και της τοπικής παραγωγής, όπως προβλέπει τόσο η νέα ΚΑΠ όσο και η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία.

7. Ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας

Στόχος, η περαιτέρω ανάπτυξη της βιολογικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, η ενίσχυση της προσβασιμότητας στην αγορά και η ενισχυμένη πιστοποίηση των βιολογικών προϊόντων ώστε να αποτελέσουν εθνικά προϊόντα που θα σηματοδοτούν τη μετάβαση της ελληνικής γεωργίας σε μια γεωργία ποιότητας, ταυτότητας και ασφάλειας.

Η Ελλάδα βρίσκεται κοντά στον μέσο όρο (8.5%) της ΕΕ από πλευράς καλλιεργούμενων εκτάσεων στην βιολογική γεωργία έχοντας επενδύσει, μέσω του ΠΑΑ, περίπου 600 εκατ. σε αυτή την προγραμματική περίοδο στα μέτρα στήριξης τόσο της φυτικής όσο και της ζωικής βιολογικής παραγωγής. Η ενίσχυση των βιοκαλλιεργητών έχει στα περασμένα χρόνια αποκτήσει μια μορφή κοινωνικού επιδόματος πολύ περισσότερο παρά κινήτρου για την ανάπτυξη και προστασία της βιολογικής γεωργίας ως μιας φιλοπεριβαλλοντικής και διατροφικά υγιούς καλλιεργητικής επιλογής. Μικρό ποσοστό αυτής της παραγωγής φτάνει (για διάφορους λόγους) στην αγορά με αποτέλεσμα ένα σημαντικό μέρος των προϊόντων που καταναλώνονται να είναι εισαγόμενα.

Η αγορά των βιολογικών προϊόντων όμως διευρύνεται τόσο στην Ευρώπη όσο και στον κόσμο. Η χώρα μας μπορεί να επενδύσει πιο οργανωμένα στην βιολογική γεωργία, στα προϊόντα ΠΟΠ/ΠΓΕ, στις παραδοσιακές/τοπικές ποικιλίες και να συγκροτήσει ένα σύστημα παραγωγής προϊόντων ποιότητας και ταυτότητας με προεξάρχουσα θέση στα βιολογικά.

Όλο και περισσότερο η βιολογική γεωργία αναγνωρίζεται για τις θετικές της επιπτώσεις στο περιβάλλον, στην βιοποικιλότητα, στην διατροφή και τη δημόσια υγεία.

Η ΕΕ κατέθεσε το Σχέδιο Δράσης⁷ για την βιολογική γεωργία τον Μάρτιο του 2021 με στόχο την επίτευξη αύξησης των καλλιεργούμενων εκτάσεων στο 25% του συνόλου της καλλιεργούμενης έκτασης στην ΕΕ μέχρι το 2030 ενισχύοντας την εμπιστοσύνη και την ζήτηση των καταναλωτών μέσω εκστρατειών προώθησης και πράσινων δημοσίων συμβάσεων.

Κρίνεται αναγκαίο να ενταχθεί η βιολογική γεωργία και κτηνοτροφία στην στρατηγική μετατόπισης του παραγωγικού-αναπτυξιακού μοντέλου της αγροδιατροφής προς αυτό της ποιότητας, ταυτότητας και οργανικής γεωργίας οικοδομώντας εθνικά προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας.

Αναγκαίες παρεμβάσεις:

- Σχεδιασμός ανάπτυξης ενός νέου προγράμματος βιολογικής γεωργίας στην φυτική και την ζωική παραγωγή.
- Σχεδιασμός ένταξης της βιολογικής γεωργίας εντός των περιοχών Natura 2000.
- Αναδιοργάνωση των συστημάτων πιστοποίησης των βιολογικών προϊόντων για την ενίσχυση της εμπιστοσύνης στις αγορές.
- Σχεδιασμός εθνικού βιολογικού brand name και εκστρατεία προώθησης/ ενημέρωσης στην εσωτερική και εξωτερική αγορά
- Ο ανασχεδιασμός της οργάνωσης των βιολογικών αγορών
- Σχεδιασμός πολιτικής πράσινων δημοσίων διαγωνισμών και κρατικής παρέμβασης για την αποκλειστική κατανάλωση αυτών των προϊόντων στα σχολικά γεύματα, στα δημόσια ιδρύματα (παιδικούς σταθμούς, γηροκομεία κοκ) ή στις εργοστασιακές καντίνες (εφαρμόζονται αυτά ήδη σε Κοπεγχάγη, Βιέννη κ.ά.)⁸.

⁷https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/farming/organic-farming/organic-action-plan_el

⁸<https://www.enainstitute.org/%CE%BF%CE%B9-%CE%B1%CE%BB%CE%BB%CE%B1%CE%B3%CE%AD%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B9%CF%82-%CF%87%CF%81%CE%AE%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%B3%CE%B7%CF%82-%CE%B5%CF%85%CE%B8%CF%8D%CE%BD%CE%BF%CE%BD%CF%84%CE%B1/>

Αναγκαίες θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις

- Προσαρμογή εθνικών πολιτικών στις κατευθύνσεις του Σχεδίου Δράσης της ΕΕ στα πλαίσια της Πράσινης Συμφωνίας και της νέας ΚΑΠ
- Εκσυγχρονισμός του θεσμικού πλαισίου τόσο της πιστοποίησης όσο και των πιστοποιητικών φορέων/οργανισμών

Χρηματοδότηση

Πόροι της ΚΑΠ, και ειδικότερα του ΠΑΑ, και του ΤΑΑ.

Κριτήρια συμβατότητας με τις ευρωπαϊκές πολιτικές

Πρόκειται για παρέμβαση που συμβάλει αφενός στην ενίσχυση της βιοποικιλότητας, στην αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής κρίσης και της κλιματικής αλλαγής και αφετέρου στην ενίσχυση της απασχόλησης και της ποιότητας τροφίμων.

Αποτελεί στρατηγικό στόχο της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας και εντάσσεται στα ενισχυόμενα περιβαλλοντικά μέτρα πολιτικής της νέας ΚΑΠ.

8. Πρόγραμμα αντιμετώπισης της σπατάλης τροφίμων

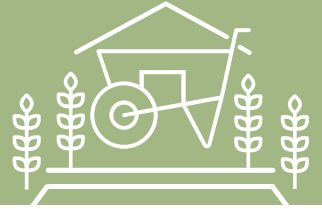
Στόχος, η μείωση τόσο της απώλειας τροφίμων κατά μήκος της αγροδιατροφικής αλυσίδας όσο και η πρόληψη και μείωση της σπατάλης τροφίμων που θα συμβάλλουν αφενός στην εξοικονόμηση πόρων αφετέρου στην κοινωνική συνοχή και την προστασία του περιβάλλοντος.

90 εκατομμύρια τόνοι τροφίμων σπαταλούνται στην ΕΕ σε ετήσια βάση, με εκτιμώμενο κόστος περίπου 143 δισ. ευρώ εκ των οποίων πάνω από το 50% αφορά την σπατάλη των νοικοκυριών, ένα 20% την μεταποίηση και μόλις ένα 10% την ίδια την παραγωγή την στιγμή που πάνω από 110 εκατ. Ευρωπαίοι κινδυνεύουν από φτώχεια και κοινωνικό αποκλεισμό⁹. Περίπου 33 εκατ. άνθρωποι στην ΕΕ το 2018 δεν μπορούν να εξασφαλίσουν ένα ποιοτικό γεύμα κάθε δεύτερη μέρα σύμφωνα με την Eurostat¹⁰.

⁹ Ανακοίνωση της Επιτροπής της 16.10.2017, Κατευθυντήριες γραμμές της ΕΕ σχετικά με τη δωρεά τροφίμων, Βρυξέλλες, 16.10.2017 C(2017) 6872 final

Information from the Presidency and the Commission, Food losses and food waste: assessment of progress made on the implementation of June 2016 Council conclusions, Brussels, 21 March 2018 (OR. en) 6453/18

¹⁰ https://ec.europa.eu/food/food/food-waste_en

Στην Ελλάδα, αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία λόγω της οικονομικής και υγειονομικής κρίσης αλλά και των αυξημένων μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών. Εκτιμάται ότι σε κάθε κάτοικο της χώρας αντιστοιχεί σπατάλη άνω των 100 κιλών εκ των οποίων τα 30 είναι βρώσιμα και ασφαλή.

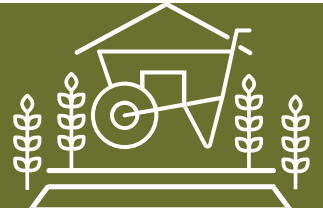
Οι επιπτώσεις δεν είναι μόνο οικονομικές. Θα πρέπει να λάβουμε υπόψη τη χρήση των φυσικών πόρων κατά την παραγωγή των τροφίμων, όπως το νερό, η γη, η ενέργεια, και την κατασπατάλησή τους, όπως και την αύξηση των εκπομπών αερίου που προκαλείται από αυτή.

Η απώλεια και σπατάλη των τροφίμων παρατηρείται σε όλα τα στάδια της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων, από την παραγωγή μέχρι την κατανάλωση. Η συνέργεια, η εναρμόνιση και ο συντονισμός μεταξύ των διαφόρων πολιτικών είναι απαραίτητες. Λαμβάνοντας, επίσης, υπόψη ότι το μερίδιο συμμετοχής των νοικοκυριών στη δημιουργία της σπατάλης των τροφίμων, σε σχέση με αυτή των άλλων τομέων, είναι κατά πολύ αυξημένο, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στην περίπτωση των καταναλωτών, από άποψη μέτρων, ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης.

Η απώλεια και σπατάλη των τροφίμων εξετάζεται στο γενικότερο πλαίσιο της κυκλικής οικονομίας στη νέα ΚΑΠ και Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία οι οποίες αναδεικνύουν με σαφή τρόπο το ζήτημα δίνοντας καταρχήν έμφαση στην πρόληψη της σπατάλης των τροφίμων και κατά δεύτερο στην κατά προτεραιότητα χρήση των τροφίμων για ανθρώπινη κατανάλωση, όταν δεν είναι δυνατόν να αποφευχθεί η δημιουργία πλεονασμάτων τροφίμων.

Η «Στρατηγική από το χωράφι στο πιάτο» εντάσσει στην κυκλική οικονομία την αντιμετώπιση της απώλειας τροφίμων καθώς και την πρόληψη της σπατάλης στοχεύοντας σε υγιεινά & βιώσιμα διατροφικά μοντέλα, ενημέρωση καταναλωτών για την προέλευση, θρεπτική αξία, περιβαλλοντικό αποτύπωμα τροφίμων, βελτίωση θέσης γεωργών στην αλυσίδα αξίας.

Ενώ παράλληλα δίνεται ιδιαίτερο βάρος τόσο στην μείωση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τη μεταποίηση και λιανική πώληση τροφίμων, με λήψη δράσης σε μεταφορές, αποθήκευση, συσκευασία και απόβλητα τροφίμων, καταπολέμησης της απάτης, νέα καινοτόμα τρόφιμα και ζωοτροφές όσο και στην βιώσιμη κατανάλωση τροφίμων και προώθηση προσιτών υγιεινών τροφίμων για όλους.

Αναγκαίες πρωτοβουλίες και δράσεις:

- Εκπόνηση ειδικού προγράμματος για την αντιμετώπιση της απώλειας τροφίμων, πρόληψης και μείωσης της σπατάλης τροφίμων.
- Ειδικό πρόγραμμα συλλογής και δωρεάν διάθεσης 'απόβλητων' τροφίμων σε κοινωνικές δομές (απόβλητα τροφίμων: τρόφιμα, συμπεριλαμβανομένων μη βρώσιμων μερών, που γίνονται απόβλητα-απορρίπτονται, σε οποιοδήποτε σημείο της αλυσίδας εφοδιασμού τροφίμων)
- Σχεδιασμός προγραμμάτων ενημέρωσης και ευαισθητοποίησης των νοικοκυριών για την σπατάλη τροφίμων καθότι εμφανίζονται σε αυτή με ποσοστά συμμετοχής άνω του 50%.
- Αξιοποίηση των συνοδευτικών μέτρων των προγραμμάτων δωρεάν διάθεσης φρούτων, λαχανικών και γαλακτοκομικών στα σχολεία σε σχέση με την ευαισθητοποίηση για την πρόληψη της σπατάλης των τροφίμων.
- Εκσυγχρονισμός των μικρομεσαίων αλλά και μεγάλων επιχειρήσεων, με τη χρήση καινοτόμων και νέων τεχνολογιών αλλά και με τη βελτίωση υποδομών και εξοπλισμού, που θα συμβάλλει αφενός στην προστασία από τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής και αφετέρου στον περιορισμό των απωλειών τροφίμων κατά τη διαδικασία μεταποίησης και εμπορίας τους.
- Οργάνωση και βελτιστοποίηση της ασφαλούς χρήσης τροφίμων για ζωοτροφές. Ως τέτοια μπορούν να χρησιμοποιηθούν:
 - Τα τρόφιμα που διαχωρίζονται από τους παρασκευαστές για εμπορικούς λόγους
 - Τα υποπροϊόντα από τη βιομηχανία τροφίμων
 - Τα απούλητα τρόφιμα από τον τομέα της λιανικής πώλησης
- Ενίσχυση της τοπικής γεωργίας, των απευθείας πωλήσεων των παραγωγών και των μικρών αλυσίδων εφοδιασμού.
- Προώθηση υγιεινών και βιώσιμων διατροφικών μοντέλων παραγωγής και κατανάλωσης, όπως η Μεσογειακή Διατροφή. Μοντέλο που έχει ως βασική αρχή την ισορροπημένη κατανάλωση των τροφίμων αλλά και την επαναχρησιμοποίηση όσων περίσσεψαν την προηγούμενη ημέρα. Αυτό το διατροφικό μοντέλο μπορεί να γίνει και πάλι επιλογή και τρόπος ζωής, συμβάλλοντας παράλληλα στην πρόληψη της σπατάλης των τροφίμων.

Αναγκαίες θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις

- Εκσυγχρονισμός θεσμικού πλαισίου Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (Ε.Σ.Δ.Α.) και Εθνικού Στρατηγικού Σχεδίου Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων αναφορικά με τα τρόφιμα. Εκπόνηση σε συνεργασία με τα συναρμόδια υπουργεία.
- Διαμόρφωση θεσμικού πλαισίου για φορολογικά κίνητρα (ΦΠΑ και άλλα φορολογικά μέσα, όπως εκπτώσεις, εταιρικός φόρος κλπ), παροχή οικονομικών κινήτρων για τη δωρεά τροφίμων.
- Απαλλαγή ΦΠΑ για τρόφιμα που διατίθενται δωρεάν σε νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που έχουν αποδεδειγμένα φιλανθρωπικό ή κοινωφελή σκοπό, προκειμένου να διανεμηθούν αποκλειστικά για την εξυπηρέτηση ή την ανακούφιση ευπαθών κοινωνικών ομάδων χωρίς αντάλλαγμα, εφόσον τα αγαθά αυτά δεν θέτουν σε κίνδυνο τη δημόσια υγεία (Ν. 4238/2014)

Χρηματοδότηση

Πόροι από το ΤΑΑ, (δευτερευόντως από την ΚΑΠ και τα ειδικά προγράμματα διάθεσης φρούτων, λαχανικών και γαλακτοκομικών προϊόντων στα σχολεία).

Κριτήρια συμβατότητας με τις ευρωπαϊκές πολιτικές

Πρωτοβουλίες και πολιτικές που εντάσσονται στην νέα ΚΑΠ, την Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και την στρατηγική της «από το χωράφι στο πιάτο». Συμβάλλουν στην κυκλική οικονομία, στην εξοικονόμηση φυσικών πόρων, στην μείωση της φτώχειας και στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής.

9. Αναπτυξιακή αξιοποίηση των περιοχών NATURA 2000

Στόχος, η ένταξη των περιοχών NATURA 2000 σε έναν ευρύτερο αναπτυξιακό σχεδιασμό που θα επιτρέπει αφενός την καλύτερη οργάνωση της προστασίας τους αφετέρου την προσφορότερη εκμετάλλευση τόσο των εναλλακτικών τουριστικών δυνατοτήτων (οικοτουρισμός, ορνιθοτουρισμός κα.) όσο και της πλούσιας χλωρίδας των ενδημικών φυτών για την παραγωγή προϊόντων αισθητικής και υγείας.

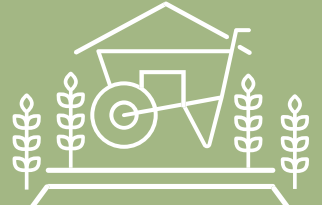

Σύμφωνα με τα δεδομένα το 27% της έκτασης της χώρας καταλαμβάνεται από περιοχές NATURA 2000, (το 18% της έκτασης στην ΕΕ. Και ενώ στην ΕΕ αλλά και πολλές άλλες χώρες του κόσμου οι περιοχές NATURA αναδεικνύονται και αξιοποιούνται με τεράστια έσοδα για την οικονομία αλλά και την ενίσχυση της απασχόλησης, δεν συμβαίνει το ίδιο στη χώρα μας. Σύμφωνα με σχετική μελέτη αν το ήμισυ των περιοχών NATURA αναδεικνύονταν και αξιοποιούνταν η ελληνική οικονομία θα μπορούσε να εξασφαλίσει πόρους αρκετά πιο πάνω από το 1.5 δισ. δημιουργώντας έναν αξιόλογο αριθμό θέσεων απασχόλησης¹¹.

Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα με χρονικό ορίζοντα το 2030 δημιουργούν άλλες προϋποθέσεις παρέμβασης και διαμορφώνουν το πλαίσιο όχι μόνο της προστασίας τους αλλά και της αξιοποίησης των περιοχών NATURA, λαμβάνοντας υπόψη ότι η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα προβλέπει:

- Μείωση της απώλειας θρεπτικών συστατικών τουλάχιστον κατά 50% το 2030, διασφαλίζοντας τη μη χειροτέρευση της παραγωγικότητας του εδάφους και τη μείωση της χρήσης λιπασμάτων κατά τουλάχιστον 20%.
- Κατά 50% μείωση της συνολικής χρήσης χημικών φυτοφαρμάκων και κατά 50% των επικίνδυνων φυτοφαρμάκων μέχρι το 2030.
- Αύξηση της βιολογικής γεωργίας στο 25% τουλάχιστον της συνολικής καλλιεργούμενης γεωργικής γης
- Επαναφορά τουλάχιστον του 10% των αγροτικών γαιών σε εκτάσεις με χαρακτηριστικά τοπίου υψηλής ποικιλομορφίας

¹¹ Γιάννης Μανιάτης, Πράσινη Ανάπτυξη: Η Απάντηση Στην Περιβαλλοντική Κρίση, Διανέοσις, Νοέμβριος 2020, σελ.60

Αναγκαίες παρεμβάσεις:

- Επέκταση του δικτύου NATURA και δημιουργία αντίστοιχου δικτύου Θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών ακολουθώντας συστήματα συνδιαχείρισης
- Ενίσχυση και ρύθμιση των δραστηριοτήτων και υπηρεσιών οικοτουρισμού και ορνιθοτουρισμού εντός των Προστατευόμενων περιοχών.
- Αξιοποίηση του Εθνικού Δικτύου Μονοπατιών και δημιουργία ήπιων υποδομών για μια ήπια ανάπτυξη με την σχετική σήμανση, ανάπτυξη και συντήρηση χώρων αναψυχής
- Δημιουργία συστήματος πιστοποίησης γεωργικών προϊόντων προστατευόμενων περιοχών.
- Εκμετάλλευση της πλούσιας χλωρίδας και ειδικότερα των ενδημικών φυτών με την ανάπτυξη της βιομηχανίας εκχυλισμάτων και προϊόντων φυτικής προέλευσης στην αισθητική για τα οποία παρατηρείται μια κατακόρυφη αύξηση της ζήτησης.
- Ανάδειξη και υποστήριξη της αλυσίδας αξίας των προϊόντων αυτών ως νέων εθνικών προϊόντων ποιότητας, με ειδική οριζόντια πιστοποίηση οικοδομώντας το κατάλληλο branding των περιοχών Natura 2000 προσδίδοντας σε αυτά επιπλέον προστιθέμενη αξία.
- Σύνδεση μεταξύ των περιοχών του δικτύου Προστατευόμενων περιοχών NATURA 2000 με τη λήψη ειδικών μέτρων στις όμορες περιοχές.
- Ειδικά μέτρα προστασίας για περιοχές εκτός NATURA οι οποίες όμως παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον τοπικά ή περιφερειακά, όπως οι μικροί Υγρότοποι (βλέπε το παράδειγμα των μικρών νησιωτικών υγροτόπων), παράκτιες περιοχές/οικότοποι, περιοχές και γεωργικά συστήματα HNV (υψηλής αξίας για τη φύση).

Αναγκαίες θεσμικές αλλαγές και μεταρρυθμίσεις

- Δημιουργία Περιφερειακών, Τοπικών Πάρκων με την χρήση της Δουλείας Διατήρησης (Conservation easement) χρηματοδοτούμενης είτε από Δημόσιους είτε από ιδιωτικούς φορείς με την ενίσχυση του Ταμείου Ανάκαμψης.

- Ενίσχυση της συνεργασίας Ιδιωτικού και Κοινωνικού τομέα για τη σύνδεση των φιλοπεριβαλλοντικών δραστηριοτήτων με την αγορά, κατά το παράδειγμα του στόλου γρι-γρι της Καβάλας.
- Υποστήριξη των Φορέων Διαχείρισης των Προστατευόμενων Περιοχών με στελέχωση και μηχανισμούς ελέγχου και κυρώσεων.

Χρηματοδότηση

Πόροι της ΚΑΠ (ΠΑΑ), του ΤΑΑ και του ΥΠΕΝ

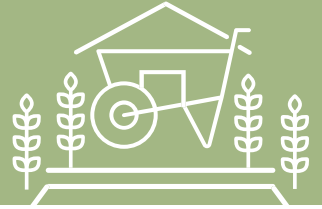
Κριτήρια συμβατότητας με τις ευρωπαϊκές πολιτικές

Προστασία της βιοποικιλότητας, του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων, στόχοι των πολιτικών τόσο της ΚΑΠ όσο και της Ευρωπαϊκής Πράσινης Συμφωνίας. Ενίσχυση της απασχόλησης και της διαφοροποίησης του τουριστικού προϊόντος, αύξηση της παραγόμενης αξίας από την εκμετάλλευση του οικοτουρισμού και των φυσικών προϊόντων.

II) Αντί επιλόγου: η πρόταση της κυβέρνησης για τον αγροτικό τομέα και το περιβάλλον στο ΤΑΑ: μικρές και αποσπασματικές παρεμβάσεις χωρίς συνοχή

Στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας των 31 δισ., που υπέβαλε η κυβέρνηση στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρατηρήσαμε ότι:

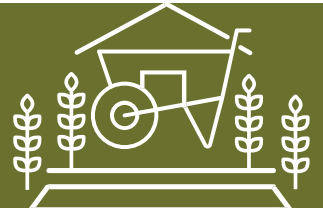
- Η κυρίως πρότασή της για τον αγροτικό τομέα προβλέπει, μεταξύ άλλων, επενδύσεις σε αρδευτικά δίκτυα και συστήματα (κατασκευή και εκσυγχρονισμός φραγμάτων, αρδευτικών δικτύων, δεξαμενών) με σύμπραξη δημοσίου και ιδιωτικού τομέα (ΣΔΙΤ). Σε αυτή όμως τα «πολλαπλά» αρδευτικά έργα της αρχικής πρότασης του 1.2 δισ., έγιναν εν τέλει 18 έργα των 200 εκατ. από πόρους του Ταμείου και άλλων προσδοκώμενων 700 εκατ. από ίδια κεφάλαια και δάνεια.

- Τα επενδυτικά έργα για τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας είναι συγχρηματοδοτούμενα, φτάνουν στα 520 εκατ. καθαρών πόρων του Ταμείου, επικεντρώνονται στην καινοτομία και πράσινη μετάβαση στη μεταποίηση των αγροτικών προϊόντων, στις οριζόντιες και κάθετες συνεργασίες καθώς και στις διακλαδικές συνδέσεις του πρωτογενούς τομέα. Ο εκσυγχρονισμός του πρωτογενούς τομέα δίνει βάρος στην αναδιάρθρωση καλλιεργειών και τη γενετική βελτίωση ζώων, καθώς επίσης και στην ενίσχυση της παραγόμενης προστιθέμενης αξίας, στην αύξηση της παραγωγής και των εξαγωγών αλλά και στον πράσινο αγροτουρισμό. Όλοι αυτοί οι στόχοι όμως δεν υπηρετούν ένα στρατηγικό σχεδιασμό, δεν εξειδικεύονται ούτε υποστηρίζονται ικανοποιητικά και δεν διαφοροποιούνται συχνά από τους ίδιους τους στόχους του ΠΑΑ.

- Η πρόταση για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της γεωργίας έχει προϋπολογισμό 47 εκατ. επιχορήγησης και αφορά στη δημιουργία της υποδομής και μιας τεχνολογικής πλατφόρμας για την υποστήριξη του ψηφιακού εκσυγχρονισμού της γεωργίας και συμπεριλαμβάνει: α) αγορά και ανάπτυξη τεχνολογικού εξοπλισμού για την ψηφιακή υποστήριξη του πρωτογενούς τομέα, υποδομή cloud και δυνατότητες επεξεργασίας δορυφορικών ή άλλων συλλεχθέντων δεδομένων, β) ανάπτυξη ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων (για τη νέα ΚΑΠ, για την ασφάλιση αγροτικών προϊόντων, Management Information System για θέματα άρδευσης κ.λπ.), γ) υποστήριξη των εξαγωγικών δραστηριοτήτων (πλατφόρμα που διευκολύνει την έκδοση πιστοποιητικών αναγκαίων για εξαγωγές, σύστημα Business Intelligence για εισαγωγές και εξαγωγές, πύλη για την προώθηση ελληνικών αγροτικών προϊόντων κοκ).

Η πρόταση αποτελείται από τρία διακριτά μέρη που υπηρετούν διαφορετικούς στόχους πολιτικής. Το ένα αποτελείται από το α) που υπηρετεί περισσότερο τη συλλογή των αναγκαίων δεδομένων για την ανάπτυξη της ψηφιακής γεωργίας ακριβείας και την υποστήριξη της γεωργικής συμβουλευτικής, το β) που αφορά στην ανάπτυξη ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων για την υποστήριξη όμως ασύνδετων πολιτικών και το γ) που αφορά στη δημιουργία μιας πλατφόρμας υποστήριξης του διεθνούς εμπορίου αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, για το οποίο προβλέπεται και ξεχωριστή προκήρυξη.

Άρα και εδώ απουσιάζει η ένταξη αυτού του έργου σε έναν στρατηγικό σχεδιασμό που συνδέεται με την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος ψηφιακών υποδομών και υπηρεσιών για τον ψηφιακό εκσυγχρονισμό κατά μήκος της αλυσίδας αξίας της αγροδιατροφής, με τη διάχυση της γνώσης, της έρευνας, της καινοτομίας και της γεωργικής συμβουλευτικής υποστήριξης για τη βελτίωση αφενός της παραγωγικότητας και ανταγωνιστικότητας του αγροτικού τομέα αφετέρου της αποτελεσματικής διαχείρισης των φυσικών πόρων για την αντιμετώπιση των συνεπειών της περιβαλλοντικής κρίσης. Στην κυβερνητική πρόταση κυριαρχεί το εργαλείο της ψηφιοποίησης και όχι η πρόταση πολιτικής.

- Τέλος, η στήριξη της βιοποικιλότητας περιορίστηκε στην πρόταση της κυβέρνησης στη δημιουργία ενός εθνικού δικτύου με μονοπάτια και διαδρομές πεζοπορίας, στην αποκατάσταση αναβαθμίδων (ξερολιθιές), στη δημιουργία και αναβάθμιση μουσειακών χώρων και την ψηφιοποίηση συλλογών Φυσικής Ιστορίας καθώς και σε Συστήματα Παρακολούθησης ειδών, βιοτόπων και προστατευόμενων περιοχών, με συνολικούς πόρους επιχορήγησης 100 εκατ. Η πρόταση της κυβέρνησης είναι αποσπασματική γιατί δεν συνδέει την κρίση της βιοποικιλότητας με την κλιματική κρίση και δεν αναζητεί λύσεις που στηρίζονται στη φύση, όπως η προστασία των υγροτόπων, τα παράκτια οικοσυστήματα ή η βιώσιμη διαχείριση των θαλάσσιων περιοχών, των δασών, των βοσκοτόπων και των αγροτικών εδαφών που συμβάλλουν καθοριστικά στη μείωση των εκπομπών άνθρακα και στην κλιματική προσαρμογή. Αυτό δεν προκύπτει στην πρόταση της κυβέρνησης που δεν φαίνεται να «συνομιλεί» με άλλες παρεμβάσεις και πολιτικές.
- Άλλο ένα παράδειγμα αποσπασματικής και ελλιπούς προστασίας της βιοποικιλότητας και του οικοσυστήματος είναι αυτό που αφορά στις αναδασώσεις. Στην τελική πρόταση της κυβέρνησης οι αναδασώσεις των 500.000 στρεμμάτων της αρχικής της πρότασης έγιναν 165.000 στρέμματα, σε περιστατικές περιοχές μόνο, και όχι στα υποβαθμισμένα οικοσυστήματα που έχουν πληγεί από φωτιές, ξηρασία και πλημμύρες την περασμένη δεκαετία, όπως προβλέπονταν στο αρχικό της σχέδιο. Και τούτο ενώ προστασία και αποκατάσταση των οικοσυστημάτων είναι κλειδί όχι μόνο για την βιοποικιλότητα και το κλίμα αλλά και για την ενίσχυση την οικονομικής και κοινωνικής ανθεκτικότητας καθώς και της διατροφικής ασφάλειας, κάτι που δεν φαίνεται να είναι ψηλά στην ατζέντα της κυβέρνησης.

Η κυβέρνηση αποδίδει στον τομέα το 1,8% των πόρων του ΤΑΑ, (ή το 2,5% αν συμπεριλάβουμε και τα αρδευτικά έργα), όταν η Ισπανία πλησιάζει το 8%, με έναν τομέα του οποίου η συμμετοχή στο ΑΕΠ και στην απασχόληση υπολείπεται αυτού της χώρας μας. Και μάλιστα επενδύει 10 δις. σε ένα όραμα πολιτικής για την ίδια την ενίσχυση και σύγκλιση των αγροτικών περιοχών, με όρους αξίας παραγωγής και κοινωνικής συνοχής.

Θα είχε ενδιαφέρον να εξετάσουμε γιατί οδηγηθήκαμε σε ένα τέτοιο αποτέλεσμα όταν στο προσχέδιο που είχε υποβληθεί στην ΕΕ υπήρχαν περισσότερες παρεμβάσεις και υψηλότερες προβλέψεις σε πόρους.

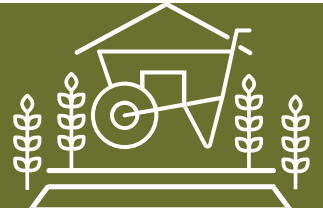
Πρώτον, γιατί δεν υπήρχε κανένα σοβαρό, στρατηγικά συγκροτημένο σχέδιο που θα «συναρμολογούσε» τις αγροτικές πολιτικές και τις προτάσεις, και θα λάμβανε υπόψη τις διαφορετικές πηγές χρηματοδότησης, τα διαφορετικά κανονιστικά πλαίσια της ΚΑΠ και του ΤΑΑ, τα διαφορετικά χρονοδιαγράμματα και τις διαφορετικές διαχειριστικές αρμοδιότητες στα υπουργεία.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι ενώ η κυβέρνηση «διαφημίζει» τις επενδύσεις των 200 εκατ. στα αρδευτικά δίκτυα στο ΤΑΑ, εν τούτοις σε εκκρεμότητα δημοπρατήσεων παραμένει ακόμα το μεγαλύτερο μέρος των 31 εγγειοβελτιωτικών έργων που εντάχθηκαν στο ΠΑΑ τον Ιούλιο του 2019, επί κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ, με συνολικό προϋπολογισμό 448 εκατ.

Δεύτερον, γιατί οι προτάσεις δεν στηρίζονταν σε σοβαρές μελέτες υποστήριξης. Είναι χαρακτηριστικό πχ. το παράδειγμα της πρότασης για την αναδιάρθρωση των καλλιεργειών στην οποία δεν προτείνεται καμία συγκεκριμένη καλλιέργεια παρά μόνο ότι θα στηρίζεται σε συμβολιακή γεωργία.

Τρίτον, γιατί διεκδικούνταν πόροι για δράσεις που χρηματοδοτούνταν και από άλλα Ταμεία και προγράμματα όπως το ΠΑΑ, που «έκοψε» η Ευρωπαϊκή Επιτροπή από το υποβληθέν προσχέδιο.

Τέταρτον, γιατί στη σύνταξη αυτού του σχεδίου, δεν είχαν ενεργό συμμετοχή ούτε οι υπηρεσίες του ΥΠΑΑΤ ούτε οι κοινωνικο-επαγγελματικοί φορείς του αγροτικού χώρου, και δεν υπήρξε ενημέρωση ούτε και δημόσια διαβούλευση.

Στο υποβληθέν εθνικό σχέδιο δεν υπήρξε ενιαίος συγκροτημένος αγροτικός άξονας παρά μόνο αποσπασματικές επενδυτικές προτάσεις ή προτάσεις σκορπισμένες σε άλλους άξονες. Μάλιστα, ενώ στο προσχέδιο, όπως και στο τελικό σχέδιο, υπάρχει αναφορά στην ανάγκη μετατόπισης του παραγωγικού μοντέλου προς αυτό της ποιότητας και ταυτότητας των αγροτικών μας προϊόντων με συγκριτικό πλεονέκτημα και υψηλότερες τιμές στις διεθνείς αγορές (όπως επί μακρόν προτείνουμε σε διάφορα κείμενά μας και παρεμβάσεις), αυτό δεν αποτυπώνεται σε μια στρατηγική ούτε οι παρεμβάσεις συγκροτούν ένα πλέγμα μέτρων ενίσχυσης αυτού του μοντέλου. Θα έλεγε κανείς ότι οι προτάσεις της είναι αποκλειστικά περιορισμένες στη συμβατότητα με τις ευρωπαϊκές κατευθύνσεις των έξι πυλώνων που θέτει το Άρθρο 3 του Κανονισμού για τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΜΑΑ) με έμφαση στην πράσινη και στην ψηφιακή μετάβαση.

Η κυβέρνηση αδυνατεί να δει τη μεγάλη εικόνα της αγροτικής ανάπτυξης και πολιτικής, και δεν φαίνεται να έχει ούτε κεντρική στρατηγική ούτε προτεραιότητες που θα της επιτρέψουν την ορθολογική κατανομή σε πολιτικές, μέτρα και παρεμβάσεις των πόρων της ΚΑΠ και του ΤΑΑ που ξεπερνούν τα 20 περίπου δισ. μέχρι το 2027.

Οι κίνδυνοι μιας ακόμα χαμένης ευκαιρίας -ίσως και της τελευταίας- για τον εκσυγχρονισμό της ελληνικής γεωργίας και του αγροδιατροφικού μας συστήματος είναι πλέον ορατοί.

ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΕΝΑ Ινστιτούτο
Εναλλακτικών Πολιτικών
Ζαλοκώστα 8, 106 71 Αθήνα,
+30 210 364 7912

info@enainstitute.org
www.enainstitute.org

